

KRAJINA PRO CHOV A VÝCVIK CEREMONIÁLNÍCH KOČÁROVÝCH KONÍ V KLADRUBECH NAD LABEM (2019)

VÝJIMEČNÁ SVĚTOVÁ HODNOTA

Stručná syntéza

Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem se nachází v Polabské nížině v oblasti středního Polabí. Statek představuje rovinatou krajinu s písčitymi půdami, která zahrnuje pole, louky, ohrazené pastviny, krajinářský park, lesní plochy a rovněž budovy a hospodářská stavení, to vše navržené pro potřeby chovu a výcviku starokladrubských koní, kteří byli používáni k ceremoniálním účelům na habsburském císařském dvoře.

V roce 1563 zde císař Maxmilián II. Habsburský založil hřebčín a dne 6. března 1579 mu jeho nástupce, císař Rudolf II. Habsburský, udělil listinu potvrzující jeho status císařského dvorního hřebčína. Už od počátku 17. století se hřebčín v úzkém propojení s okolní krajinou specializoval na chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní typu galacarossier výhradně pro uspokojení poptávky císařského dvora. Historické hospodářské budovy hřebčína fungují dodnes a představují funkční ohniska této jedinečné krajiny.

Krajina v Kladrubech nad Labem je výjimečným a komplexním příkladem kulturní krajiny zaměřené na chov a výcvik koní, která se organicky vyvíjela a zároveň byla záměrně a postupně utvářena coby vysoce specializovaný okrasný statek, tzv. *ferme ornée*, který byl určen pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní a odrážel přitom estetické cítění Habsburků. Do dnešních dnů lze jasně rozlišit historickou trojdílnou strukturu této poříční krajiny, v níž najdeme staré meandry a slepá říční ramena, které byly krajinářsky přeměněny v pozdně romantickém duchu, pravidelné pastviny ohrazené ploty a vymezené liniovými výsadbami dřevin, přímé cesty lemované alejemi, síť zavlažovacích kanálů napájených vodou z Kladrubského náhonu, les na severní straně, který poskytuje celou řadu surovin, jednotlivé hospodářské budovy sloužící různým účelům, architekturu budov hřebčína a přilehlé související vesnice. Viditelné krajinné prvky v Kladrubech nad Labem spolu s místními znalostmi a způsobem života mimořádným způsobem odrážejí hlavní účel, pro který je krajina soustavně upravována a uzpůsobována: chov a výcvik speciálních starokladrubských koní, které můžeme považovat za živoucí památku.

Statek představuje výjimečný příklad krajiny, v níž se odráží vývoj charakteristické evropské hipologické kultury z doby vzestupu absolutistických monarchií.

Kritérium (iv): Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem je výjimečným příkladem krajiny, která byla v průběhu staletí soustavně a záměrně upravována za využití zásad klasicistního a romantického krajinářství s cílem vytvořit vhodné prostředí pro chov a výcvik tažných ceremoniálních koní a v níž se mimořádným způsobem odráží vývoj rodu Habsburků a jejich reprezentačních potřeb v dobách, kdy byly absolutistické monarchie na vzestupu. Statek rovněž představuje komplexní příklad svého druhu, ve kterém se viditelně odráží vývoj charakteristické evropské jezdecké kultury trvající po čtyři staletí, zaměřené na chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní. –

Kritérium (v) : Krajina v Kladrubech nad Labem mimořádným způsobem odráží využívání a záměrné uzpůsobování geomorfologických, pedologických a hydrologických charakteristik a ekologických zdrojů poříční oblasti pro chov a výcvik koní v průběhu staletí. Stávající uspořádání krajiny s dosud patrnou trojdílnou strukturou, v níž najdeme staré meandry a slepá říční ramena přeměněná v komponovanou krajinu, pastviny ohrazené ploty a stromořadími, přímé cesty, síť zavlažovacích kanálů, architekturu budov hřebčína a přilehlé vesnice, spolu s místními znalostmi a způsobem života závislým na provozu hřebčína a chovu koní představují výjimečný příklad interakce člověka s okolním prostředím, zaměřené na chov a výcvik starokladrubských koní.

Integrita

Krajina se do dnešních dnů zachovala ve svých historických hranicích a v rozloze, která v minulosti odpovídala velikosti stáda potřebného k zajištění požadovaného počtu vycvičených ceremoniálních kočárových koní stanoveného císařským dvorem. Užitekový charakter krajiny se dosud plně projevuje v zachované funkční integritě jejího uspořádání a v jejích hlavních znacích, jimiž jsou: pastviny o dostatečné rozloze odpovídající velikosti stáda, louky jako zdroj píce, orná půda pro účely produkce jaderného krmiva, lesy coby zdroj dřeva používaného jako stavební materiál a palivo, dostatečné zásobování vodou, cesty a jízdní průseky nezbytné pro výcvik kočárových koní, funkčně diverzifikované soubory budov a tradiční, po staletí rozvíjené znalosti o koních, jejich potřebách a jejich prostředí.

Krajina dodnes poskytuje veškeré zdroje potřebné k úspěšnému chovu těchto koní a prostředí pro jejich výcvik. Chov koní probíhá ve funkčně rozlišených historických stájích a dalších doplňkových budovách. Soubory budov ve všech částech hřebčína, které se od počátku 19. století v průběhu mnoha let vyvíjejí a v nedávné době byly opraveny, odrážejí požadavky na ustájení kočárových koní.

Integrita formální kompozice klasicistní části krajiny se částečně zachovala, např. v podobě cest lemovaných alejemi, vodních toků a pravidelné sítě pastvin. Zachovala se také integrita krajinářské skladby malebného romantického parku Mošnice: zpevněná kočárová cesta, z níž se vějířovitým způsobem otevírají výhledy na bohatý sortiment soliterních stromů a skupinových výsadeb, které jsou uspořádány podle kompozičních zásad malířské perspektivy, bývalé říční meandry s jejich slepými rameny a přirozeně se obnovující nivní vegetaci ve zbytku lužního lesa. Integritu užitekových lesů v severní části areálu představuje síť rovných, jasně vymezených průseků a lesních cest, využívaných při výcviku koní.

Autenticita

Funkční autentičnost statku je zachována. Krajina se dosud využívá k chovu a výcviku kočárových koní typu galacrossier, konkrétně kladrubského plemene. Zůstala zachována trojdílná skladba krajiny s prvky v klasicistním a romantickém stylu, která rozpoznatelně odráží potřebu daného století – dlouhodobý program využití koní, jejich chovu a výcviku. Lineární výsadby (alejemi lemované pěšiny a cesty, větrolamy a výsadby podél vodních toků), které člení krajinnou kompozici, se také dochovaly, včetně původní druhové skladby a celkového půdorysného vzorce. Síť vodních toků, důležitá jak pro fungování, tak pro skladbu krajiny, se zachovala ve stejné struktuře, jakou měla v roce 1876. K její údržbě se používají tradiční materiály. Obdobný přístup se uplatňuje při údržbě ohrad okolo pastvin. Historická urbanistická struktura sídel nebyla narušena novodobým průmyslovým vývojem a zůstaly zachovány i původní vazby s venkovskou krajinou.

Podmínky ochrany a správy

Celkový systém správy statku a jeho nárazníkové zóny je založen na právních nástrojích a územně plánovacích dokumentech na národní, regionální a místní úrovni. Státní a místní subjekty zaručují provádění opatření, za něž nesou odpovědnost a která přispívají k zajištění ochrany a k řízení.

Statek je součástí památkové zóny Kladrubské Polabí, která byla na základě zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v platném znění, vyhlášena opatřením obecné povahy č. MK 72096/2015. Zóna je chráněna coby jedinečný příklad krajiny uzpůsobené potřebám chovu a výcviku koní. Hřebčín jako takový byl na základě Nařízení vlády č. 132/2001 Sb. prohlášen národní kulturní památkou a některé části krajiny byly na základě Nařízení vlády č. 73/2016 Sb., kterým se mění Nařízení vlády č. 318/2013 Sb., zahrnuty do sítě Natura 2000 coby evropsky významné lokality. Na další části statku se vztahuje památková ochrana.

Právní ochrana se od roku 2002 vztahuje rovněž na plemeno kladrubských koní coby živou kulturní památku. Celkovou právní ochranu statku posílilo prohlášení Kladrubského náhonu za kulturní památku v roce 2019.

Základním nástrojem ochrany statku je zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, který stanovuje povinnosti vlastníků, uživatelů, orgánů veřejné správy a právnických a fyzických osob. Na statek se rovněž vztahuje ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění.

Od roku 2017 odpovídá za provádění ustanovení zákona o státní památkové péči ve vztahu ke Kladrubům nad Labem Městský úřad Přelouč. Právní ochranu statku doplňuje několik územních plánů.

Většina statku je vlastněna státem a spadá do působnosti Ministerstva zemědělství, přičemž je spravována

těmito subjekty: Národním hřebčínem Kladruby nad Labem, Povodím Labe, s. p. a Státním pozemkovým úřadem.

Systém správy je založen především na státních subjektech, které mají k dispozici propracované řídicí nástroje k zaručení toho, aby mohly být řízeny a prováděny jejich operativní činnosti. Memorandum o vytvoření řídicí skupiny bylo podepsáno v roce 2016 a obnoveno v červnu 2018. Plní úkoly v oblasti koordinace, dohledu a poradenství.

Pro potřeby statku existuje řada správních nástrojů a mechanismů. Plán řízení hřebčína byl vypracován v roce 2010, aktualizován v roce 2012 a revidován od roku 2018. Dohoda o obecných zásadách obnovy a dalšího rozvoje národní kulturní památky Hřebčín v Kladrubech nad Labem (z května 2017) upravuje ochranu a správu statku jakožto národní kulturní památky. Na les se vztahuje lesní hospodářský plán, který obsahuje pokyny a doporučení a je platný od roku 2016 až do roku 2025.

Střednědobé a dlouhodobé zachování výjimečné světové hodnoty statku vyžaduje koordinaci správy, stabilitu, udržitelnost a proveditelný nástroj řízení, založený na vyzkoušených postupech, jehož součástí bude řízení rizik a spolu s mechanismy posuzování dopadů na statek a příležitostmi k posílení integrity statku na místní úrovni.